

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Előfizetési díj: Egész évre 12 frt., félévre 6 frt., negyedévre 3 frt.
Előfizetések és hirdetési díjak helyben és vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.
 Helyben előfizethető: a szerkesztőségénél, a kiadó-hivatalnál, Demjén L., Keresztény P. kereskedéseiben
 Egyes szám ára 5 kr. o. é.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: belső-tordautazza szögletén, Csapó S. kereskedésével
 szemben, 1-ső emelet, feljárás a kaputól jobbra.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj.
Hirdetések felvételnek: Helyben: a szerkesztőségénél, a kiadó-hivatalban, Demjén László
 könyv- és Keresztény Pál papír-kereskedésében. Bécsben: Haasenstein és Voglner (Neuer-Markt 11 sz.),
 Oppelik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.), Rudolf Mosse officiel. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstätte 2), Süddeutsche
 Annoncen-Expedition Stuttgart.
 Nyilttér sora 20 kr.

A protestáns felekezeti iskolák közvizsgáiról.

(A—a.) Országvilág tudtával van mennyire féltik a felekezetek törvényes autonómiájukat. Én is tagja vagyok ily felekezetnek, s kezdettől fogva az volt nézetem, hogy a kormányoknak a tanfelügyelőkkel nem kell pártüzelmet gyakorolni, hanem tegyen ez állomásokra tudományosan készült szakembereket, hogy azok képessége ellen kifogást tenni ne lehessen; de aztán előtte nyissa meg minden felekezetet gymnasiuma ajtaját, különben nevelési és oktatásügyünk a korral nem eléféle megy, de hátra, s ha hátra nem, de bizonyára helyt áll.

E meggyőződésben megerősítettek az államtól állított képezdék és a protestáns felekezetű gymnasiumok idei vizsgái.

Egy ily felekezeti intézet vizsgáira azok lefolyása egész ideje alatt eljártam s mindent szemügyre vettem; két más felekezeti intézetre nézve komoly férfiaktól kaptam felvilágosítást, az államtól állított tanintézetek vizsgáiról szintén hiteles értesüléseket szereztem, s mint a nyilvánosság és nevelés- s oktatásügyünk barátja, kötelességemnek tartom némely tapasztalataimat s ezeken sarkalló észrevételeimet elmondani.

Szerintem a nyelvtudomány az első, ez kulesa az ismeretek nemzeti tárházainak. S a nyelvtanulásban nagy hiányokat vettem észre: sem a görög, sem latin, sem német nyelvben nincs az az otthonossága ifjainknak, a mennyit VI—VIII. osztályuktól várni jogos. Az analysis, mondatok szétbontása s új összetétele általában gyenge, a gyakorlatok egyik nyelvről másikra s viszont átfordítása s írásba tétele ki vannak hagyva néhol még a tanítási rendből is, szólni pedig németül, latinul, görögül avagy csak egy-két mondatnyit is kevesen tudnak. Nincs más mód, mint vagy német, görög, latin szaknyelvtanárt képeztesseknél külföldön felekezetünk, vagy hagyják fel e nyelvek tanítását tétovázás nélkül, mert a mit ily tanul ifjúságunk, abból a VIII-ik osztály végeztével érettnék nyilvánítani jó lélekkel nem lehet. A nagyobb rész nyelvünkön sem tud szabályosan írni s helyes hangsúlyozással olvasni.

Következnek a más tantárgyak, s mindeniknél egy csoport fogyatkozást láttam. Vegyük fel a földrajzot és csillagászatot; lehet-e ezt — kérdem — minden világrészek jelenkori földabroszai és planiglobium meg lunarium nélkül, lehet-e az ó kor történetét ó kori földabrosz, a természetrajzot természettani gyűjtemények, a mér- és vegytan mér- és vegytani szerek és gyakorlati kísérletek nélkül sikerrel tanítani? Nem lehet. Pedig tanítják. Dehogyan, azán milyen szánalomra méltó e maholnap érettségre jutó ifjaknak e szakokban való előkészülete, azt látni csupa lelki szomorúság. A felekezetek vagy jelöljenek ki alapot a taneszközök megszerzésére, s a szaktanároknak tegyék kötelességévé, hogy azok szerint tanítsanak s a tudomány fejlődése eredményeit tankönyveikbe vegyék fel; vagy kérjék azt a kormánytól, mert ily hiányosan tanítani vétek. Eltelnek az évek, megnő az ifju, a haza kész erőket vár ki a tanodákból, s kap félszeg ismeretűket és gyakran eminentiával elbizakodott tudatlanokat.

A szám- és mér-tanra, felsőbb mathe-sisre rajzra, festésre, széprásra tapasztalatom szerint még mind nics elég gond fordítva. Pedig a világ művelődési iránya megváltozott, a technikai és reál tudományokra kell különösen az ifjuság minél nagyobb részét készíteni. Erre van szüksége a hazáak a

humanitarius képzettségük felett. A felekezetek ezt vegyék komolyan fontolóra, kisebb gymnasiumaikat alakítsák át reál irányu tanodává. Sokkal több haszna van az országnak ha sok derekasan kiképzett polgári, bányász, és vasuti mérnöke, elegendő gyáros, iparos és kereskedője lesz, mintha sok ügyvédje, tisztviselője stb.

A tanító-erőről azt vettem észre, hogy az a felsőbb tantárgyakban kielégítő; vannak igen komoly, buzgó, lelkiismeretes tanárok, kik hivatásukat s az ifjuságot szeretik, pályájuk iránt lelkesednek, kik maguk is tanulnak, s a kiknek tanítványai is tudnak. De vannak olyanok is, kiknél a pályaszeretnek, a kötelességérzetnek legkisebb jele sincs, kiknél a tanítás csak kenyérkeresetnek, sőt valódi szellemi robotmunkásságnak látszik. Tapasztaltam, hogy némely tanár kiszabott tantárgyának alig tanította el egy harmadát, elannyira, hogy két-három ívből 15—20 ifjunak kellett felelni, s azontul az egész tanfolyam előadatlan, megtanulatlan maradt. Az ifjak tündöttek a vizsga előtt és alatt, hogy mi lesz velök, ha tovább terjed a kérdés, mint a meddig a tanári előadás. Azonban a véletlen kiségitette. A hetenkénti öt óra helyett 2—3 órán immelámmal eltanított, olykor elszundikált részecskéből mindenki úgy a hogy felelt, s az érdemsorozás meg lőn adva.

Igen, a lelkiismeretlen kötelességmulasztás szerencsésen átment a félévi tanfolyamon, át a vizsgán; de hát ki felel azért a büns mulasztásért, a mit elkövetett a tanár iskolájával, a tanuló tanítató atyjával, s mindenik a hazával szemben? Ezért felelni nem lehet. Ez vétek a haza és emberiség ellen! Az ég ójjon minden iskolát oly tanítóktól, kik pályájuk kötelességeit nem tisztelik.

Az ugynevezett tanársegédek vagy köztanítók felől szintén kedvezőtlen véleményt alkottam magamnak. Az nem lehet, hogy ilyen évről évre változó végzett diákok tanítsák még soká ifjúságunkat, kiknek maguknak is sok tanulnivalójuk van. E rendszerrel a felekezetek hagyjanak fel. Öt-hat köztanító vagy tanársegéd helyett állítsanak be 2—3 jól fizetett rendes tanárt, a kik szakavatottan tanítsák tárgyaikat, mert így, a hogy nagyobbára most megy, a világ gunyját vonjuk magunkra, s bünt követünk el saját gyermekeink ellen, a kiknek kis korukban lehetne a legtöbbet s legcélszerűbben megtanítani, de alig végzett ifjakkal, a paedagogiáról fogalommal sem bíró theologusokkal ezt tenni lehetetlen.

Ifjuságunkról azt tapasztaltam, hogy mint régen is, van közöttük olyan, a ki tantárgyait — a nyelveken kívül — meglehetősen felfogta, áttanulmányozta, önállóan gondolkodik, s kielégítőleg adja elé ismereteit. De felette sok van olyan, a kiknél az önálló gondolkozásnak, önmunkásságnak, komoly tudomány szeretnek gyöngye nyomai látszanak; vannak olyak is, a kik teljesen tájékozatlanok minden tantárgyban, a kik az előbb említett rosz tanároknak igazán rosz tanítványai.

A többi mellőzöm, de azt még nem hagyhatom megrovás nélkül, hogy sem a tanárok egy része nem jár el a közvizsgákra elég buzgalommal, sem az ugynevezett iskolai felügyelő gondnokok, sem maguk a neveltető szülők. Nagy prot. gymnasiumról tiszta tudomásom van, hogy 12 felügyelő gondnokai közül csak egyetlenegy ment egyszer-kétszer az 5—6 napig tartott közvizsgákra. Ez szomorító jelenség. Így nem buzdítják az ifjuságot szorgalmas tanulásra; így az ambíció csiráját mi szaggatjuk ki szívé-

ből. Ez a nemzet szellemi érdekei tehát a leg-szentebb ügy elhanyagolásának a jele; igen, jele annak, hogy fiaink, leányaink miként oktatása és nevelése minket nem aggaszt, hogy az iskolák iránti érdekeltség a szivekből kibalt, hogy az inspector, curatorsági intézmény leélte magát, hogy jóvendőben vagy fizetett iskolafelügyelőket kell tartanunk, vagy a kormányt kérni fel, hogy a tanfelügyelőkkel ellenőriztesse a felekezetek oktatását és nevelését is. Így Isten számába hagyunk a magán- és köztanítókat, a tanárokat, közvizsgákat, tovább nem lehet, nem szabad.

Erre, tudom feljajdulnak autonomistáink. De nekik erre meg lehet okuk, mint nekem is meg van arra, hogy a létező rosz ellen feljajduljak. Koros ember vagyok, ismerem a régi és újabb nevelést, látom nemzetünk értelmiségi nagy szükségét — el nem viheti lelkiismeretem, hogy felekezeteinket fel ne kérjem: állítsanak fel minden gymnasiumaikban Paedagogarchát, a ki éven át a köz- és magántanítók tanítását ellenőrizze és vezesse, a tudatlan vagy rosz tanítók elmozdítását ajánlathatja hozzá; szorítsák rá az iskolafelügyelő gondnokokat, hogy a tanárok tanításait látogassák meg, hallgassák ki a tanítást, nézzék meg a tanárok és tanítványok tanulás- és tanításbeli szorgalmát, s ha mulasztást vagy szakképtelenséget látnak, jelentsék fel a consistoriumoknak; mert így iskoláink erkölcsi hitelének okvetlen meg kell csökkenni, ifjúságunk és a nemzet roppant kárát vallja e tekintetben való intézkedéseink hiányos voltának. S ha az autonom felekezetek ezt nem teszik, én akkor bár szintén autonomista, nyíltan indítványozom, hogy a kormány állami tekintetéből vegye felügyelete alá iskoláinkat is. *)

Legújabb táviratok.

Bécs, febr. 13. Karolina Augustza császárné és királyné temetése a megállapított szertartás szerint igen nagy közönség tudulása között ma d. u. 4 órakor ment végbe. A magyar kormányt Szlávy miniszterelnök, gr. Pejacevich, b. Wenckheim és Szende miniszterek, a magyar országgyűlés két házát pedig Majláth országbíró és Perczel képviselték. E két utóbbit ő Felsege ma déli 12 órakor fogadta kihallgatáson, melyen az országgyűlés részvétét tolmácsolták. Magyarország e képviselői az első gyászmisén is jelen lesznek.

Csik-Szereda, február 13. Honvédelmi miniszteri osztálytanácsos Cserhalmy s Graef honvédtábornok vannak városunkban. Cserhalmy Erdély minden zászlóaljánál pénztári, raktári és kezelési ügyeket tárgyal. Az itteni várkastély ügye is eldöntés alá kerül. — A marosvásárhelyi síkságon öszi táborozás czéloztatik. Vendégeink a főispánnál vannak szálláson s holnap indulnak tovább Brassóba.

Bécs, febr. 13. A pénzügyi bizottság helybenhagyta a villágkiállításra kért póthitelt; magáéva tette az ide vonatkozó határozati javaslatot is, melyben sajnálja, hogy a magyar kormány tetemesen túllépte a világhiállításra engedélyezett hitelt. A duna-óderai csatornára vonatkozó előterjesztmény azon változtatással fogadtatott el, hogy a befektetés tőke megszabásánál és ezen értékpapírok árkeletének megállapításánál a kormány befolyása megovatik, és a maximal-tariffa a törvénybe fel fog vétetni.

Berlin, febr. 13. A Wagener elleni fegyelmi vizsgálat a császár határozott kívánatára rendeltetett el.

Madrid, febr. 13. A cortes következő miniszteriumot választott: Figueras miniszterelnök; Pimargall belügy; Cordoba hadügy; Nicolas Salmeron igazságügy; Francisco Salmeron gyarmatügy;

*) Egy protestans hazánkfiától kaptuk e cikket s tartózkodás nélkül közreadjuk. Szerk.

Beranger tengerészeti; Castelar külügy; Becera közmunkaügy; Echegaray pénzügy. — Figueras constatálta, hogy mindenütt nyugalom uralkodik. Ő reméli, hogy a köztársaság Spanyolországban tartósan meg leend alapítva s úgy hiszi, hogy a latin eredetű többi népek haladéktalanul követni fogják Spanyolországot.

Bécs, febr. 13. A „Pr.“ párisi távirata szerint Castelar a külügyi tárczát vállalta el. Olozaga spanyol követ beadta lemondását.

Szentpétervár, febr. 13. Az orosz udvar négy heti gyászt vett fel Karolina Augusta császárnéért.

A birodalom bevételei és kiadásai.

II.

Az eddig mondottakból kiviláglik, — hogy Ausztriában a bevételeknek körülbelül 14%-je, Magyarországon pedig körülbelül 17%-je nagyobb-részt rendkívüli forrásokból származik, és így ez nem tekinthető határozott bevételnek. Ezen körülmény leginkább mutatja mennyire ziláltak pénzügyi viszonyaink.

Magyarországnak a korona javából való bevételei tetemesen túlhaladják Ausztriáét, mert míg Ausztriában ezen bevétek 11 1/2 milliót képeznek, Magyarországon 37 millióra emelkedett.

A magyar államjavarok oly terjedelmesek, hogy e tekintetben Európa bármely államát felül mulja. A magyarországi államerdőség 4 millió holdra terjednek, — vagyis 400 mértföldre. A koronuradalmak 500,000 hold területet foglalnak, vagy 50 mértföldet és az állam méneseinek területe szintén 46,000 holdra terjed és így az államjavarok majdnem 1/2 részét teszik az ország területének. Az államvasutak körülbelül 80 mértföldnyi tért foglalnak el és ezek között vannak vonalok, melyekre nézve nagy jövő van kilátásba helyezve. — Ezen területekkel szemben, a bevételek csekélyeknek mondhatók.

Eddigélé csak a bruttó bevételekkel foglalkoztunk. Lássuk már most a netto-bevételeket. Ausztriában a netto-bevétel 270 millió, Magyarországon 126 millió és így a regie Ausztriában körülbelül 29%, Magyarországon 48%, a mi szintén jellemző és azt bizonyítja, hogy Magyarország az adminisztratív felette drága.

Aránylag az államjavarok Ausztriában ép úgy mint Magyarországon nagyon keveset jövedelmeznek. Magyarországon az államjavarok egy holdja 5 forint 48 krt. jövedelmez és ezen jövedelem is csak a tetemes beruházások után eredményezhető. 1868-czig az állam érdőségei 1.464,970 forintot, vagy is mértföldenként 3000 forintot jövedelmeztek.

Ugy szintén a magyar államvasutak. A tiszta jövedelem alig megy többre mint egy magán vonal adója. A tiszta jövedelem nagy része terméketlen czelokra fordítatik. Így például Ausztriában 106 millió fordítatik productív és culturali czelokra, míg Magyarországon csupán 55 millió.

A kép, melyet az „Oester. Oekonomist“ élénk tárt, nem valami különösen vizsgálató és ha mérvadó körreink ideje korán nem gondoskodnak pénzügyi rendszerünk czélszerű megváltoztatásáról, alig ha Törökország szomorú példájára nem jutunk.

Tisza Lajos közl. min. beszéde a képviselőház febr. 11-ki ülésében.

(Vége)

Mint tudva lesz a t. ház előtt is, két tariffa-rendszer áll fenn, az egyik a régi, a mely szerint a legtöbb régi vasutak engedélyeztetettek, és mely nagy részben divatozik és fennáll magyarországi pályáinknál is. Ez az ugynevezett „Klassen-tarif“ azaz: az érték szerint osztályozó tarifa; a másik pedig a súly- és térfogati tarifa. Ez utóbbi újabb és némely pályáknál a külföldön megkísérletett, még pedig kedvező eredménnyel; ez az, melyhez megközelítő a magyar állampályáknak tarifája; ez az, a melyet alapos tanulmányozás után, lassankint általánosan behozandónak tartok. Mert nagyon természetes, hogy a vasuti vitelberek meghatározásánál, a vasutra nézve irányadónak csak azt kell te-

kinteni, mennyire terheltek az illető áru által a vonatot és mennyire használták ki a térfogat, míg az, hogy az áru elbir-e nagyobb szállítási díjt annál fogva, mert értékesebb vagy nem, — ha szabad azon kifejezéssel élnem, egy bizonyos fokig szatcskodás.

Visszajövök arra, hogy a rendszer még tökéletesítésre vár és még ma általában nem alkalmazható, minél fogva kénytelenek vagyunk különleges árszabályt megszabni bizonyos árukra nézve. Évekig tartó hosszas tanulmányozásokra, minden adat és körülmény összevetésére lesz szükség, míg határozottan állíthatjuk, hogy ez, vagy azon tarifa az, a melyet az ország minden vasútja elfogadni tartozik.

Egy további módja annak, hogy eddig tett beruházásaink jövedelmezők lehessenek, hogy el ne veszítsük eddigi fáradozásunk és áldozataink gyümölcsét, az, hogy képesítsük vasutainkat világforgalmi pályákká lenni.

Nem hiszem, hogy valaki kétségbe vonhassa azt, hogy az északi vasutak végleg Munkács és Szigethen megállapodni lehetetlen; hasonlóképpen lehetetlen a keleti vasutak Maros-Vásárhelyen és Brassón végződni; lehetetlen az erdélyi vasutak Petroszennél megállania. Mindezek ma csakis az aránylag igen lassan fejlődő belforgalmat közvetítik, holott ha a moldva-oláhországi pályákkal összeköttetést nyernének, igen sokkal jövedelmezőbbek lennének.

Van vasutainkra vonatkozólag még egy igen fontos körülmény, a mely talán épen a tarifa kérdésével is nagyban összefügg, és ez az, hogy meggyőződés szerint vannak bizonyos nemzetközi forgalmi vonalak, a melyekre az államnak döntő befolyást kell gyakorolni. Ezeket vagy az államnak kell tehát kiépítenie, vagy legalább oly módon építtetnie, hogy az üzletre, berendezésükre az államnak döntő befolyása legyen; csakis ezen mód az, melylyel meggyőződés szerint üdvösen lehet arra hatni, hogy nemzetközi és kereskedelmi érdekeinknek megfelelő tarifák jussanak érvényre. — De nem átalom kimondani azt sem, hogy akkor, a mikor az ily vonalak délről északra és keletről nyugatra egyszer az állam kezében biztosítva vannak, azon esetben túlféltékenységből, a verseny visszautasításából egyes pályák fejlődését, terjeszkedését akadályozzuk, mind az ország, mind pedig azon vidék irányában, hol azon fejlődések történhetnek: hiba, bűn volna.

Igen sok történet az utolsó években, t. ház, habár meg kell vallnom, látszata igen kevés, a vízszabályozás terén. Általában minden nagyobb technikai munkának az a szerencsétlensége, hogy eredményei csak későbbben tűnnek ki. A miniszterium kiterjesztette figyelmét a munkálatokra, igyekezett fokozni az egyes vidékek érdekességét, s a bánati vizeket illetőleg, valamint Arad és Szeged környékére és a Tisza vidékére nézve, részletes terveket készített. Ezekre vonatkozólag a közl. miniszteriumnak nem hosszú idő múlva lesz szerencséje előterjesztéseket tenni a háznak.

A Ferencz-csatorna majdnem teljesen hely-

reállított. Sőt a Ferencz csatornánál az országban első esetben történt intézkedés aziránt, hogy az öntözésre nézve kísérletek tétessenek. Meg vagyok győződve, hogy ha az eredmény ott kedvező lesz, nagy lendületet veend ez irány az országban, mi ismét nemzetgazdaságunk emelkedésére fog hatni.

Köut-rendszerünk teljesen elévült. Itt egészen új átalakításra van szükségünk. Ezzel alaposan és tüzetesen foglalkozott a ministerium, és csak sajnálatommal fejezhetem ki azon, hogy azon reményem, mely szerint még a költségvetés tárgyalása előtt terjeszthetem elő közlekedési eszközeink hálózata tervezetere vonatkozó javaslatomat meghiusult. Reményilem azonban, hogy a legkövetkező év alatt ezt a ház asztalára tehetni szerencsés lesznek.

Meg fogja talán engedni a ház, hogy az alkalommal röviden kifejezzem azt, — minthogy ez iránt sok eltérő véleményt hallottam — mit tartok én általában állami közlekedési eszköznek, azaz olyanak, melyet az állam pénztárából kell létesíteni és fenntartani; és mit tartok e közlekedési eszközök feladatának (Halljuk! Halljuk!) Nemzetgazdasági szempontból a közlekedési eszközök feladatának tartom a nemzetközi forgalmat az ország egyik szélén felfogva és azt lehetőleg a városnak érintésével az országon végig vezetve, az állam túlsó határán bocsátani át idegen kezekbe; továbbá közvetíteni a beviteli és kiviteli forgalmat. Sőt mi nálunk indokolva látom az állami közlekedési eszközöket még ott is, a hol egymástól távol fekvő iparcikkéik és terményeikkel egymásra utalt vidékek összeköttetéséről van szó.

Ezen forgalom közvetítésére ma már nézetem szerint természetesen a vasutak vannak hivatva, de bivatva vannak nagy vízi utaink is különösen a vitelberek olcsóságánál fogva, míg a köutak államköltségen meggyőződés szerint általában csak ott létesítendők, a hol részint nagy talaj akadályok, részint pedig a vidéknek még most fejletlen voltánál fogva a vasutak létesítése egyelőre még nem volna tanácsos. Honvédelmi szempontból pedig feladata az állami közlekedési eszközöknek: bizonyos irányokban szükség esetén a gyors tömeges összpontosítást lehetővé tenni. De minden más közlekedési eszköznek előállítását, legyen az vas-, kő- vagy víziút, a mely nem közvetlen államérdekeket képvisel, a mely csak az egyes vidékek érdekei által válik szükségessé, nézetem és meggyőződés szerint az illető vidéknek feladata. Itt az állam, mint állam csak segélykezet nyújthat; segélykezet nyújtani pedig kötelessége egyfelől helyes intézmények, a munka elfecseklésének megakadályozása és bizonyos esetekben kedvezmények nyújtása, bizonyos istápolás által. És itt, t. ház engedelmet és bocsánatot kell kérnem mindazoktól, a kiknek kisebb vas-, köutak vagy vizutakra vonatkozó, de mégis inkább magánérdekek parancsolták megkeresésüket kénytelen voltam államérdekekből visszautasítani, oda utalván őket, hogy azon vidéknek önmunkásságát, önjerejét ébresszék,

nem juthat, a kaimakámnál szorgalmazza a magyarországi beavatkozást, följelentvén egyszer mind Panajot árulását. Inczédi december végé felé érkezik Kréta szigetére, hol a fővezér által elfogadtatván, saját tolmácsa által adja elé küldetését. A nagy vezér Panajot árulása fölött haragra lobbant, de leánya által hamar lecsendesítették, mert Panajot a nagy vezér leányát s általa a nagy vezért is az osztrák ügynek megnyerni tudta s Inczédi 35 napi várakozás után elbocsátatták követhető válaszal: „A csak nem rég kötött békét megszegni nem tanácsos, azonban Apaffi hűsége kedvesen véteik, azért hát legyen jó reménnyel és míg ezen hűségben még marad, nincs oka Zolyomi cselvetéseitől tartani.“⁹⁾

Zolyomi ez idő szerint oly eszköz volt a török politika kezében, melyet mindannyiszor fölhasznált, valahányszor Erdélyt csak hajszálnyira is távozott vagy távozni látszott az általa precizizozott politikai vonalól.

A török politika, melynek főmenterei a nagyvezérek szoktak lenni, a szerencsétlen Kúprili Amháid bukása óta Bécs irányában bekés fordulatot vett. Az új nagy vezér apró csatározásokban keresvén a harci dicsőséget, unni kezdte, hogy Apaffi a magyarországi elgülettelen ügyében folyton alkalmatlankodik. Dolgot kell adni, az erdélyi uraknak, gondolta magában s beirt Apaffi nak „Barátom az erdélyi fejedelemség végett, mint közelebbről izentem Zolyomitól nincs mit tartanod; de mit véte tetek, nem helyesen tettétek, mert a nemesi birtok nálatok fiura száll, azért hát Vajda-Hunyadot Tökölitől, Gyalut Bánffytól, a hunyad megyei főispánságot Kapi Györgytől visszavegyétek és Zolyominak visszaadjátok... Ez

⁹⁾ Bothlen Hist. Cont. I. K-ben szétszorra. Wagner Hist. Leop. Majláth Gesch. des Öst: Kaiserreichs, IV-dik k. Gunesch Beth. Continuat: kiadta Trausch II. illető évszámok alatt és Katona XXXIII K.

fejlesszék s ezen uton igyekezzenek azon munkákat létrehozni.

Igy vagyunk, t. ház, azon eszmével is, a melyet annyiszor hallunk, hogy miért nem építi ki az állam az egyes vasuti állomásokra vezető köutakat? Senki jobban nem érzi nálamnál azokat a bajokat, a melyek abból erednek, hogy vasuti állomásaink hozzáférhetetlenek; azonban szabad legyen kifejezést adni azon kételyemnek, hogy azon vidék, mely talán más vidék rovására vasutakkal elhalmoztatott — hozzá teszem: aránylag elhalmoztatott — azon vidék ne legyen képes magát 3—4 mfnyi uttal az állam által oda épített vasutal összekötni, hanem hogy ezt a munkát is a korlátolt pénzerejű állam létesítse: azt hiszem, hogy ez a legnagyobb meletatlanság volna azon vidékek irányában, a melyekre az állami vasuti hálózat még ki nem terjesztett. Nekünk azon összegeket, melyek még rendelkezésünkre állnak, csak nagy állami közlekedési eszközök tovább fejlesztésére szabad fordítanunk. Azért, mert egy vidéken már sok történet, ne hagyjuk magunkat félrevezettetni arra, hogy minden állami erőnket ismét ugyanazon vidék közlekedésének tökélyesítésére fordítsuk.

Megkísértem, t. ház, röviden összevonnai a nézetem szerint szükséges teendőket. Első: az eddig történt befektetéseink gyümölcsözését előmozdítani; a másik: azon téren, a mely eddig az országban elhanyagoltatott, — miután a jelszó „vasutak“ és „mentül több vasutak“ volt — teljes eréllyel kifejteni a munkásságot és különösen vízszabályozási munkálatok létesítésén fáradozni: továbbá ki kell terjesztenünk figyelmünket a köutak építésére, kiterjesztenünk figyelmünket oda, hogy közlekedési rendszerünk egyszer helyesen rendezve legyen.

Ezek összevonna a nélkül, hogy ezuttal specialitásokba bocsátkoznám, teendőink.

Sok áldozatot fognak ezek még, t. ház, az országtól követelni. Meggyőződés azonban, hogy az ezekre fordítandó összegek nem fognak kárba veszni, hanem kamatosul fognak az országnak visszatéríteni.

Hogy ki fogja mindezeket az idő folyamában keresztül vinni? azt nem tudom; de meggyőződés az, hogy az állam érdeke körül forgó eszmékkel foglalkozva, ezek alapján terveket készíteni, azon terveknek helyes és kivitelöknek szükséges voltáról a törvényhozást meggyőzni tudni, s ennek folytán ezen terveket az állam javára, az állam érdekében sikeresen keresztülvinni tudni: ez a legmagasabb jutalom, mely egy munkás, és küzdelemteljes életet koronázhat. (Élénk tetszésnyilvánítások.)

A Székely Történet pályadíj-alapjának miben-állása.

(ötödik közlemény. *)

Még el sem küldöttem volt a 4-dik közleményt ma egy hete az erdély-részi lapokhoz

*) Mai napról minden erdély-részi lapnak beküldöttem J. E.

a szultán parancsolatja, másként nem cselekedvén jót.“

Apaffinak gondolai sokasodni kezdenek, mert a jószágok hatalmas kezekben valának. Nemes Jánost tehát 2000 darab arannyal a portára meneszti és január 10-ikre (1668) Beszterczére országgyűlést hirdet. Bánffyt Gyaluért Szamosújvárral akarja kárpótolni, de a rendek a fiskalitások elidegenítésének ellent mondanak. Apaffi visszaizen: Jól van tehát, majd kifogja ő elégteleni Bánffyt, de az urak is valamennyien, kiknek fiskusi jószág van kezükön, arról rögtön lemondjanak!.. A rémület nagy lett, mert a rendeknek alig egy tizedrésze volt olyan, kik egy vagy más czim alatt fiskusi birtokokat kezükön nem tartottak.¹⁰⁾

Bánffy Dénés daczára ismert német érzelének és daczára a török párt ez időszertitü nyomóságának, részint a fejedelemasszony pártfogása, részint saját ügyessége és vitészege által fokról fokra emelkedett. Ősi birtokát a mult 1663-ik év folytán visszakapván, az 1666 sept. 18-ki gyulafehérvári országgyűlés ötlet a nem rég elhunyt Ebe ni István helyébe Kolozsmegyei főispánná, Kolozsvár főkapitányává s egyszerismind a török végbeli hadsergek főparancsnokává nevezte. Béli di Pálnak a székelyek főhadparancsnokának ezen kinevezés folytán, csak pusztá czim maradt, mert a székely derék hadnak is nagy része ez időszertitü a török véghelyeken lévén fölállítva, azok Bánffy Dénés parancsnoksága alá kerültek. Ezen percz óta — mondja Szilágyi Sándor akadémiai székfoglaló értekezésében — a két hatalmas főúrban egymás iránt engesztelhetetlen gyűlölet támadt. Nyílt kitérésre azonban ezuttal csak Bánffy és Béli di megbízott barátja Paskó Kristóf közt került, ki többször forgván török követségben, nem egyszer figyelmeltette a fejedelmet azon veszélyekre, melyeket egyes személyek a török végbeli basákkal folytonos ellenségeskedésük s a német udvar iránti hűségük és lekötözöttségük által Erdélyre hozhatnának. Bánffy ezen célzásokat magára vette, az aljas insinuatziót nyilvánossan akarta megtorolni,

melyben óhajtatást fejeztem ki az iránt, vajha székely véreink meghallgatnák jó szándéku szavamat, megindítá lelküket a Kolozsvár által adott szép példa! az napi posta már számos örvendező, buzditó levelet hozott kezébe onnan és a vármegyéről, melyek nagyobb részében nagy becsű adományok voltak zárva az előlirt czélra, a melyekről ime nyilvánossan számot adok.

Legelső volt Soltész Nagy János urnak Alamorról febr. 6-án írt lelkes, velős rövid levele, melyben üdvözlí az eszmét, a székely történet megírását országos irodalmi szükségnek mondja, minden jó hazafinak meleg pártfogásába ajánlja, s maga 5 frral nyitván meg egy ívet, beküldi a következő adományokat: t. i. Gál Ferencz adott 2 frrt, Láng Nándor 1 frrt, Barabás Norbert 1 frrt, Szabó Károly 1 frrt, Balassa Bálint 1 frrt, Fejér Alajos 1 frrt, Kóré Ferencz 1 frrt, Szombathi László 1 forint, Tuzson Gyárfás 1 forint, együtt 15 forintot.

Második volt Dr. Szomathy Ignác urnak az „Udvarhely“ érdemes és tudos szerkesztőjének febr. 5-én írt kised levele, melylyel beküldi saját adományát 5 frrt, továbbá Tibád Antaltól egy kir. arany értékében 5 frrt 18 krt, homorod-városfalvi Bedő Sándortól 5 frrt 18 krt, franks arany értékében 4 frrt 33 krt, dr. Fejérvári Lajostól 2 frrt, Szakács Károlytól 2 frrt, együtt: 18 forint 51 krt.

Harmadik volt Gyergyó-Szent-Miklóson székely m. kir. törvényszék elnöke Sándor István ur VI gymnasiumot járó derék fia Jenő, a ki meghatott szívvel adta elő, hogy édes atya mint székely, a székely nemzet története megírására szánt alap javára hivatali körében egy ívet nyitván meg, arra legelőbb maga írt alá, s azt valamint társainak adományát általa beküldötte, kívánva üdvözlöte mellett az eszmének mihamarább megvalósulását, a beküldött jegyzékben a következő hazafiai adományok voltak: a gyűjtő adott egy császári királyi aranyat, Geréb Kálmán 2 frrt, Csányi Ferencz 2 frrt, Kedves Tamás 2 frrt, Geröffy Ferencz 50 krt, Orel Máté 1 frrt, Lázár Menyhért 2 frrt, Csiky Dénes 1 frrt, Csányi István 30 krt, Tiltscher Ede 1 frrt, Szép Ignác 1 frrt, Gáál István 1 frrt, Benedek István 1 frrt, Györfi Dénes 1 frrt, Biró Ferencz 30 krt., Péter Lajos 1 frrt, Bokros Endre 50 krt. Nagy Tamás 50 krt. Déer Venczel 50 krt. Bereczk Antal 30 krt. együtt 1 aranyat (börzei értékben 5 frrt 18 krt.) és 18 frrt. s 90 krt. Ugyanezen buzgó hazafi más nap beküldötte pótlólag Dr. Rákosi Béla adományát 1 frrtöt tehát együtt: 25 frrt és 8 krt.

Negyedik volt ismét dr. Szombathy Ignác ur, a ki febr. 10-ki utalványlevelével beküldötte azon összeget, melyet nála a nemes lelkű s a közügyek iránt fogékony érzelmű Lakatos Jánosné született Pintye Lina uró tett le, mint az általa a Székely történeti pályadíj-alap javára Székely-Udvarhelyen rendezett tánczos multság tiszta jövedelmét, melyhez jegyeiknek 40 kr. helyett 1 frrtal megváltása által tehát felülfizetésekkel járultak: Bartha Miklós, Kovács Jánosné, Móricz Gyula, b. Orbán Balázs, Sebesi Akos, Szabó István, Szentkirályi Árpád, Szombathy Ignáczné, Szöcs Mártonné, Steinburg Ottóné,

említett országgyűlésen a fejedelmi propositiók fölolvastása után felszóllalt és elégtelent követelt Paskótól.

Paskó, bizván a székelyföldről számosan megjelent párhiveiben, sajátos gunyolódó módozában felelte: hogy ő nem denuncziált senkit, a ki nem bűnös, ne vegye magára, de ez uttal nem ismer más tárgyat, mint a fejedelmi propositiókat, azokhoz akar szólani s ellene mond a fiskalitások elidegenítésének. Előadását közhelyeslés követte. — A határozat fölött értesült Apaffi, ingerült lett s visszaizent, mint jeleztem, hogy mindenki legyen hát a fiskalitásokról; de a rendek határozatuk mellett maradván, figyelmeztették a fejedelmet, miszerint ha magányzóknak nincs joguk birtokolni fiskusi jószágokat, a fejedelemnek sincs joga kezen tartani olyan birtokokat, melyek nem tiszta fiskalitások, ilyenek pedig Alvincz, Radnóth és Balázsfalva, melyeket ő nagysága jogtalan birtokol.

Apaffi oly ingerült lett, hogy csaknem kutasította a küldöttséget, megizentvén a rendeknek, emlékeztetett szedjék jobban össze, mert Balázsfalvát a fejedelem asszony saját pénzével vásárolta. Alvincz és Radnóth neki inscribatotott beiktatása alkalmával a fejedelmi udvartartás költségei fedezésé végett sat.

Apaffi több ízben kínálta Bánffyt Szamosújvárra, most azonban karon fogván őt a küldöttség eltávazása után, véte belső termeibe vonul, behivatja Teleki Mihályt s megrendelte, hogy az inscripczió rögtön megkészíttessék.

— Készebb vagyok kárpótlás nélkül lemondani Gyaluról — szól ekkor Bánffy nemes önérettel — de Szamosújvárt, az ország törvényeivel meg egyezőleg, a mint többször mondtam, csak a karok és rendek kezéből fogadhatom el.

A karok és rendek pedig, mint láttuk, nem valának hajlandók iránta. A mint hatalmas nevedett, népszerűsége hanyatlott, sokan irigyelték vagyónát, befolyását, tekintélyét, rettegtek hatalmát, melynek ha teljes öntudatára jut egykoron, ő fogja az országnak a törvényeket szabni.

(Folyt. köv.)

¹⁰⁾ Mike törv. cz. Art. Diet. III. 555. —

TÁRCZA.

„BÁNFFY DÉNES“

(korrajz két kötetben).

Irta

Komáromy Ferencz.

Első kötet.

V.

A Vasvári béke és következményei.

Baló ezen válaszszal s ugy a tihájának, mint a tolmácsnak több magyarországi urakhoz czimzett buzditó privát leveleivel utra kél; de a hajó, mely őtet fölvette, az öszveesküvés bejelentését is szárazra szállítá, mert Panajot a fővezér tolmácsa titkos osztrák kém vala s a kihallgatás után a bécsi titkos tanácsnak a följelentést azonnal megtette.

De Baló ügyes tapasztalt diplomata lévén, előadása folyamán ovatosan kerülte a személyek megnevezését, az áruló Panajot sem tudott tehát följelentésében senkit megnevezni. Ennek lett következménye, hogy az elégtelentek midőn Apaffi utján a török választ s a buzditó privát leveleket, megkapják, ugyan azon napon egyik párhívók Nádasdi által, ki még ekkor a bécsi titkos tanács tagja volt, értesítettnek, hogy az öszveesküvés elárultatott.

Nagy lett a rémület. Wesselényi Ferencz mártius 28-án (1667) meghalván, az elégtelentek ügyének vezetését Zrínyi Péter vette át, a titkos nyomozatok és inquisitók megkezdettek. Mentől súlyosabb volt a zaklatás, az üldözés, annál nagyobb lett a szakadás a magyar urak és a bécsi udvar között, annyira, hogy már Oktoberben (1667) az elégtelentek azt írják Apaffinak: „ha a török segély hamar nem érkezik, mindnyájan elvesztünk.“

Apaffi most Inczédi Pétert küldi a portára, azon utasítással, hogy ha a nagy vezérhez

Ugron Lázárné, Ugron Gábor, Ugrai Anna és Valencsik Ferenczné (1 ft 40 krral) együtt: 42 oszt. forint. És így anyaszék anyavárosából máig 60 ft. és 51 kr. jött be a kitzüve levő cözúra.

Nem veszik talán rossz néven férfitársaim, ha Udvarhelyváros e nemes hölgyeinek mily hálámát kiválóan kifejezem azért, hogy e nemzeti célra időtöltést rendeznek. Aláírási ivemen ők az elsőnök, kik az eszme pártolását oly nyomatékosan tanúsíták. Midőn majd a czélt teljesen elérve, a gyűjtést bevégezzük, az ország Muzeumába teszünk le gyűjtő-ivemet, mint a magyar irodalomtörténet nagybecsű emléket, s oktatólag beszélő tanbizonyosságát annak: kik pártolták ez időben a pártolásra oly igen méltó nemzeti és hazai ügyet. Akkor a sok tudós, komor férfi neve között egy fognak díszleni e szintén lelkesülő és áldozó hölgyek nevei, mint az élet hétköznapjai rendében az ünnep, próza között egy-egy isteni szonett, nemes érczek között a szinarany! Kétszeres üdv azért nektek Udvarhely város derék hölgyei!

Helyben Kolozsváron gyűjtő-ivemen aláírtak e hét folytán: Zsigmond Elek 1 ft, dr. Fischer Lajos 2 ft, Horváth Sándor 1 aranyat, Antal Mihály 1 ft, Mák Ferencz 1 ft, Kovásznai G. József 1 ft, Istvánfi Pál 1 ft, Jánosi — 1 aranyat, Szentgyörgyi — 50 kr., Wégh József 2 ft, Rucska János 2 ft, dr. Kanitz Agost 1 aranyat, dr. Meltz Hugó 1 tallért, Bartha János 1 ft, Finály Henrik 5 ftot.

Február 7-ki közleményem szerint azon nap Takarékpénztárba téve volt 407 ft 66 kr., a folyó héten irtak alá és fizettek vidéken és Kolozsvárról, az aranyat 5 ft 18 kr., a régi tallért 2 ft 22 kr. börzei árba számítva 127 ft 67 krt; a további aláírásokból fizetett be egy ős honából eltávozott székely 15 ftot, a másik 1 arany értékében 5 ft 18 krt, meg másik 2 ft, negyedik 1 ft, együtt: 23 ft 18 krt. Új gyűjtésből és hátralevő fizetésből tehát együtt bejött 150 ft 85 kr., a mit Takarékpénztárba tettem; és így mátol kezdve kamatoz 558 ft és 51 kr., nem fizetődött be e héten aláírásokból 3 ft és egy arany, vagyis ennek értékét 5 ft 18 krtba számítva 8 ft 18 kr. A korábbi 510 forint 28 kr. aláírt és nagybárá be is fizetett összeghez adva már most az e héten aláírt és befizetett 127 ft 67 krt és az aláírással biztosított 8 ft 18 krt, a Székely pályadíj-alap ma tesz: 646 ft 13 krt; eddig nálam 117, vidéken 51, együtt 168 honfi és honleány irt alá.

Kolozsvárt, febr. 14-én 1873.

Jakab Elek.

Erd. muz. Költségvetése 1873-ra.

A.) Remélhető bevételek.	
300 ft. o. é. egyesített állam kölcsön kötvény kamatja	12 ft 60 kr.
500 ft. o. é. magyar földhitelintézeti záloglevél kamatja	27 ft 50 kr.
70850 ft. o. é. elhelyezmény kamatja	4315 ft 64 kr.
113473 1/2 ft. o. é. földterhermentesítő kötelezvény kamatja 7% adót levonva	5276 ft 51 kr.
14720 ft. o. é. befizetetlen alapítvány kamatja	736 ft.
60 részvényilleték	300 ft.
Pénztármáradék 1872-ről	92 ft 10 kr.
1872-ről bevárható kamat	2570 ft 68 kr.
Az egyetem egy évi járuléka	5000 ft.
Bevételek összege	18331 ft 03 kr.
K i a d á s.	
1872-beli tartozás	1401 ft 7 kr.
Rendszeres fizetések:	
Szálláspénzek	1480 ft.
Könyvtárak fizetése	1200 "
Erem- és régiségárak	600 "
Titkár	600 "
Pénztárnok	720 "
Ásványtári őrség	800 "
" " személyes pótléka	400 "
Állattári	600 "
Könyvtári iratok	600 "
Titkári iratok	300 "
Szolga fizetése	360 "
" ruhapénze	50 "
Rendes fizetések összege:	7710 "

Átalányok:

Igazgatás és kezelés	200 ft.
Allandó beruházás	1000 "
Könyvtár gyarapítására	2000 "
" kötésekre	1000 "
Természeti tár gyarapítására	800 "
Régiség- és éremtár	800 "
Nyomatványokra	1000 "
Utatartás	800 "
Rendkívüliekre	1000 "
Átalányok összege	8600 "
Kiadások összege	17711 ft 07 kr.
Maradék	619 ft 96 kr.

Külföldi hírek.

Madrid-ből 8-ról jelentik, a kormány elfogadja a tüzértisztek lemondását. A tüzértiszti test anyagszerzői tisztelet kinevezendő új tiszteknek fognak átszolgáltatni. A 8 év óta actív szolgálatban levő tüzértisztek hadnagyi s a 6 év óta szolgáló altisztek alhadnagyi rangra fognak előléptetve. Saballo carlista főnök visszavetett egy oly megtámadásban, mely általa 500 főnyi haderővel intéztetett a csupán 100 főnyi viladrani helyőrség ellen. A posta-vonat a carlisták által megállított Barcelonától és Gerona közt. A saragossai hatóságok ezen tartományban a fölkelést már megszüntették. A congressus 7-diki ülésében a hadsereg újraszervezése fölötti vita bevégeztetett, s ez által a kényszerű katonai szolgálat megállapított. A kormány iránti bizalom 190 szavazattal 2 ellen szavaztatott meg.

A republikánus követek és senatorok 8-án értekezletet tartottak. Azt hiszik, hogy Castelar a hó vége előtt nem fog Párisba utazni.

Páris, febr. 12. Alfonz hget, Izabella királynő fiát, mára ide várják. A nemzetgyűlés által Grévy 421 szóval elnökké választott; az alelnökök is újra megválasztottak. A kormány a spanyol határon szigorubb felügyeletet rendelt el. Aumale hg. april hó első felében fog felvétetni a francia akadémia. A keresztapák Guizot és Thiers. Mint mondják, a legitimisták 2 millió frankot adtak össze a carlista bandák segélyezésére véget. Az orleansi hercegek 20 millió frankot bocsátottak Montpensier herceg párthiveinek rendelkezése alá, melylyel a hadsereget akarják maguknak megnyerni. Az alfonszisták is törekcsenek Spanyolországba juthatni.

Róma, febr. 12. A „Róma“ fregatte már elment Lissabonba, hogy a már ott levő spanyol királyt elszállítsa; egy másik fregatte pedig Valenciába ment, hogy a király kíséretét hozza haza.

Gortsakoff hgnek a közép-ázsiai kérdésben kiadott utolsó sürgönyében ez mondatik: „Oroszország nem utasítja vissza az Anglia által kiszabott demarcatiói vonalat. Mi annál hajlandóbbak vagyunk ezen udvariassági tényre, mivel Anglia kötelezi magát, saját befolyását Sirdar Selvi Alinál érvényesíteni, oly czélból, hogy ez utóbbi békés magatartást fogadjon el, s minden agresszív rendszabálylyal s további hódításokkal hagyjon fel. Ezen befolyás kétségtelenül Anglia anyagi és erkölcsi tekintélyén alapul. Már mi ezen biztosításban valódi kezességet látunk a béke fenntartása iránt.“

ÚJDONSÁGOK.

Kolozsvár, február 15-én.

Az országos Károlyina-Kórház gyászolt öltött és hálás kegyelettel gyászolja

Károlyina Augusta,

Istenben boldogult első Ferencz császár és király özvegye ő Felségének elhunytát, ki is Bécsben f. hó 9-én 12 1/2 órakor az örökkévalóságba átszenderült.

Az elhunyt Felséges Asszonyban gyászolja az országos Károlyina-Kórház legmagasabb alapítóját és legfőbb pártfogóját, ki is 1817-ben Kolozsvár városát legfelsőbb látogatásával szerencsétlenül, a jótékony intézetekre fordította figyelmét, és az akkori 6 ágygyal rendelkező kórháznak 10,000 ft készpénzt ajándékozván és azt 1000 mázsa sönök évenkénti állandó jövedelmével biztosítván, azt oly állapotba emelte, hogy képes lehetett magának egy tulajdon házat szerezhetni, terjeszkedhetni és magát fenntarthatni.

A jó tetteknél azonban még más hatása is volt, mert a jó példa gyűjtőleg hatván másokra is, a nők körébe nagy buzgóságot hozott létre és azok által kibocsájtott aláírási ivenek begyűlt adományokból a kórházat még pénzalappal is ellátta és méltóvá tette arra, hogy 1818-ban az ország rendei által országosan is segítették és a jelen állapotjára juthasson, melyet is az Üdvözült tulajdon neve viselhetésére felhatalmazott.

Az országos Károlyina-Kórház képviselői tehát mely gyászba jelennek meg az Üdvözült ravatalánál, mert az Üdvözült volt a talpköve, ő az első oszilaga ezen intézetnek, és ő a harmat, mely tápot adott, ő a napsugár, mely életre fejleszté azt.

Az üdvözült szelleméért az engesztelő áldozatok folyó hó 17-én reggeli 10 órakor fognak a piaci templomban a Mindenek Urának bemutatni, és ezen végső kegyeletre ezen sz. k. városnak minden rendű és rangú lakói és mindazok, kik ezen kórház jótékony-ságában részesültek, tisztelettel meghívhatnak.

Kolozsvárt, febr. 11-én 1873.

Az országos levéltár ügye a képviselőház multkor szavazata által meglehetősen zavarba ejtetett. A budai levéltárak, a bécsi magyar levéltár és az erdélyi levéltár, mint tudva van, egyesítettnek fognak s e czélra a kívánt összeg megszavaztatott ugyan, de épen a főlevéltárnok fizetése kitérítetett abból. Most tehát e miatt nem lehet hozzá fogni az országos levéltár rendezéséhez, mert költség ugyan van, de nincs ki a rendezést intézze. — A kormány mult évben egy enquéttel kidolgoztatta az országos levéltár rendezésének tervét s most mikor a munkát végezni kellene, a ház megszavazza a költséget, de megtagadta az engedélyt, hogy a munkavezető főlevéltárnok ki-neveztesse.

A kolozsvári m. kir. egyetem jogi karában az „államszámvevőtan“ ideiglenes előadásával a vallás és közoktatási miniszter jan. 13-ról 349 sz. a. kelt rendeletével m. kir. tanácsos Kuzmich Emil ur bízott meg; ki is mart. 1-től kezdve minden hétfőn, csütörtökön és szombaton fog előadásokat tartani.

Miután a helybeli iparos egylet igazgató választmányja a folyó évi február hó 1-én tartott táncestély rendezésére kiküldött bizottság jelentéséből tudomásul vette, hogy Biasini Domokos 5 ft 50 krt, gr. Teley Domokos 3 ft 50 kr. gr. Teley Sándor 3 ft 50 kr. Varga Dániel 3 ft, 50. Dobordán Ignác 50 kr. K. Papp Miklós 50 kr. Czirják Samu 50 kr és Rignát József urak 50 kr felülfizetéssel váltották meg jegyeiket, kötelességének ismeri egyletünk nevében a tanúsított pártfogásukért hálás köszönetet nyilvánítani, mely alkalommal közölni kívánja azt is: hogy bálunk összes bevétele 642 ft 47 kr, kiadása pedig 360 ft 10 kr. volt, maradt jóba 282 ft 50 kr, mely összeg a kebelbeli iparos kölcsönpénztárba tételt kamatozás végett. Szabó Károly, jegyző.

A városi képviselő mai közgyűlésén, mint halljuk, a kiküldött bizottság jelentést teend arról, hogy egy ötödik gyógyszerár megnyitása Kolozsvárt nem czélzerű s így kérelmezőt több helyes okból elutasítani ajánlja.

Egy önálló nemzeti bank létesítését ajánlja huszonkét lelkes szoboszlói hazafi, kik a „Hon“-hoz intézett levélben kijelentik, hogy eddig 49 drb. aranyat és 83 drb. ezüst két forintost adtak össze e czélra melynek felkúldására bármely pillanatban készek.

A bécsi világiállításra az erdélyi részekből jelentkezett kiállító névsora: Balázs László (Kászon), Berki András (Kolozsvár), Bethlen Sándor gróf (Bethlen), Bányai L. Károly (Kolozsvár), Brensán Albert (Szamosújvár), Constantin Miklós (Brassó), Csúrku Miklós Tódor és társa (Brassó), Clóss Péter (Brassó), Csofony János (Brassó), Clemens J. M. (Beszterce), Ceizberger Jakab (Kolozsvár), Cziriák Antalné özvegy (Kolozsvár), Csupor Mihály (Maros-Vásárhely), Csejdi Farkas (Maros-Vásárhely), Czihulsky Péter Pál (Maros-Vásárhely), Csupor János (Maros-Vásárhely), Czink János (Kolozsvár), Cziriák és Stark (Kolozsvár), Csákány László (Kézdi-Vásárhely), Csiszár Mihály (Kézdi-Vásárhely), Csizmadia czéh (Székely-Udvarhely), Cziffra Ferencz és fiai (Gyergyó-Szt-Miklós), Czizmadia-czéh (Torda), Csiszár Adám (Maros-Vásárhely), Csont Albert (Maros-Vásárhely), Csekme János (Maros-Vásárhely), Csiszár Károly (Csik-Szereda), Csiky Károly (Szépvíz), Csiszár Elek (Pálfalva, Csikszék), Csiszár Elekné (Pálfalva), Csiszár József (Szent-Király), Csapó Sándor (Kolozsvár), Czerny Antal (Kolozsvár), Csiky János (Kolozsvár), Csabay László (Sepsi-Szent-György), Diószeghy Lajos (Abrudbánya), Dück József timár (Brassó), Dürr Adolf (Brassó), Dick Ede (Brassó) Dubiszky József (Brassó), Dörschlag Károly (Nagy-Szeben), Drechsler Antal (N.-Szeben). (Folyt.)

A földrajzi társulat Pesten mult vasárnap gyűlést tartott az akademia épületében; Hunfalvy János a földrajzi tudomány jelen állapotáról, Sáni Lajos pedig Liwngstone föltalálásáról Stanley által tartott fölvilágosítást.

A magyarországi nyomdászok idei négyszázéves jubileumára a budapesti nyomdászok fényes emlékkönyv kiadását tervezik.

Egy Kolozsvárt felállítandó román leány-iskola alap javára, az egyetemi román polgárság martius 1-én, a redoubtban hangversenyvel egybekötött zártkörű táncestélyt rendez, melyre nemzetiség különbség nélkül a meghívók szétküldése már megkezdett.

Lipót bajor herceg Münchenből a bajor király részvértirátával indult Károlyina Augustia császárnő temetésére Bécsbe.

Ballande, az irodalmi reggélyek alapítója, Molière halálának kétszázadik évfordulóján (májusban) egy hétig tartó Molière jubileumot rendez a párisi iparpatóban.

A „Kol. Közlöny“ eredeti távsürgönye

Feladatott Pesten febr. 15-én d. e. 12 óra — p.

Érk. Kolozsvárra febr. 15-én 1 ó. d. u. 25 p.

Bélgymnizsteri jelöltek: Horváth

Lajos, Péchy Manó, tervben van különben az is, hogy Szilávy vállálja el, mint miniszterelnök a belügyi tárczát.

Nemzeti színház.

Pénteken febr. 14-én „Fernande“ színmű 4 felv. irta Sardou. Ezen ugy szini hatás mint eredeti alapeszme tekintetében genialis és pszichologiai momentumokban gazdag színmű azon sikamlósságok miatt, melyek épen az alapeszménél fogva, a „demi-monde“ körök fölmutatása által előfordulnak, rendesen kevésbé látogatott, mint a hogy megérdemelné. A sikerült előadást ez uttal is csak közepes számú s a páholyok hölgykoszoruját nélkülözött közönség kísérte végig. Clotilde a magát simán de érzékenyen megboszuló megcsalt szerelmes a nehezebb szerepek egyike melyet Némethi Irma ugy lélektani helyes felfogása, mint elegancia és művészet egész varázsa által helyes sikerrel személyesített. Boér Emma szeretetreméltó Fernande volt, e szerep több részvétet ébreszt, de kevesebb művészetet igényel mint amaz. Kovács Gy. (André), Mátrai (Pomerol) szerepeiket helyes fölfogással s utóbbi csinos maskirozással is személyesítették. Paragh (Roqueville) Dezső (Cévy vicomte) Eichner Anna (Georgette) és Ppippovicsné (Sennechalné) kisebb szerepeiknek szintén megfelelték.

Közgazdaság.

Talajmivvelés.

I. Növények alkrészei.

(Folytatás.)

A szerves savak minden növényben előfordulnak fémlelegek egyesülve, s ezen fémlelegek elégs útán mint hamu maradnak hátra.

A második osztályba tartoznak: a légeny-tartalmú anyagok, melyek nagyobb részt a növények magvaiban fordulnak elő, minők: a növényi aulbin, növényi fibrin, növényi sajtanyag (legumin); ez utóbbi inkább a hüvelyes veteményekben fordul elő, s onnét kapta nevét is (legumin). A légeny kis mértékben egy növényben sem hiányzik s vegyületei rendesen ként is tartalmaznak.

Nélkülözhetlen anyagok még a növényeké nézt az ásványi alkrészek.

Lássuk tehát honnan merítik a növények ezen anyagokat?

Széneny (CO₂).

Sokan azon téves nézetben vannak, hogy a humus (növényi korhadék) az, mely a növényeknek ezen lényeges alkrészét nyújtja, s ezen szempontból szeretik a trágyát oly nélkülözhetlen kelléknek tartani.

Ha ezek véleménye szerint a növények a humusból merítik szénenytartalmukat: honnan kapták a helyi tenyészet kezdő szakán, midőn még növényi korhadék (humus) nem volt? Honnan kapják a réteken termő növények, honnan a terménnyel folytonosan vitetik el szénenytartalmot, de trágya által soha vissza nem adatik, s mégis ugyanannyi szénenytartalmat képesek nyújtani a növényeknek, mint az erdőtalajok, s mint a dusan trágyázott szántóföldek?

Egyebütt kell keresnünk a kulforrást. A mint tudjuk az állati légzések, égések, korhadások által a szénasav folyton szaporodik a légkörben, még pedig az élely rovására (C-ből lesz CO₂). Ha nem lenne tehát a mi ezt a szaporodó szénasavat elhasználna, és az által elvont élelymenynyiséget a körlégnek visszaadja, vég kipusztulás lenne az eredmény. A növények azok, melyek széneny alkrészek végett leveleik és zöldrészük által a szénasavat, felveszik, s ugyanannyi élelyt lehelnek ki.

Azonban, hogy a szénasavból szénenyt sajátíthassanak el, a szénasavat (CO₂) fel kell bontani, s csak a széneny felemésztése után lesz szabadá az élely. Ezen vegyefolyam még a galyak levágása után is tart, míg el nem enyészett a zöldrész; pl. ha egy levágott zöld galyat, szénasavat tartalmazó vízbe mártva, a napra kiteszünk, a leveleken apró kis buborékok mutatkoznak, s hogy ezen buborékok élely, könnyen ki lehet mutatni; s mihelyt a szénasav fel van emésztve a vízből, azonnal eltűnnek a buborékok. Es Sausure vizsgálatai azt mutatják, hogy az ily galyak sulya, a szénasav felemésztése által folyton emelkedik s nagyobb mérvben, mint a mily sulylyal bír, mint a szénasavból átsajátított széneny. Mi nagyon természetes, ha elgondoljuk, hogy a vízben levő ásvány alkrészeket is assimilálja.

Csete György.

(Folyt. kov.)

Távírti tudósítás a bécsi börzéről.

Február 14-ről. 1873 5% metaliques 69.80 nemzeti kölcsön 73.050. 1860-diki államkölcsön 105.50. Bankrészevények 998. Hitelrészevények 337.— London 109.10. Ezüst 108.15 Cs. kir. arany —. 20 frankos arany 8.69—

Földterhermentesítési kötvények: Magyar 80.—. Temesi 78.—. Erdélyi 77.25. Horv. Szlavon —.—.

Felelős szerkesztő Sándor János.

Önkéntes árverés.

A néhai Mikó Lőrincz hagyatékához tartozó fekvőségek közül, gyámsági jóváhagyással az örökösök által szabad kézből a legtöbbet igézőnek elfognak adatni a következők:

1. Külső-középutca végén egy 12 hold területű kaszáló. 2. Ugyanott egyszántó. 3. Külső-farkasutca végén. 4. Felső-kövespadon. 5. Kajántó-völgy elején egy-egy szántó. 6. A nádas mentén a posta-híd körül két szántó.

Az árverés 1873 év február hó 24-kén d. e. 9 órától kezdve a „Topler“ vendéglőben fog tartatni. Az árverési feltételek addig is megtekinthetők Mikó Imrénél görbe-szappan utca 11 szám alatt (Tordai-ház.) 723 2-3

Sz: 202 — 1873. 724 2-3

Hirdetmény.

Nagy-Enyed város sertermelési és átlathatási joga f. é. május 1-től kezdve 3 vagy több egymásután következő évre, közárverési útján idei mártius 3-án d. e. 10 órakor haszonbérbe fog adatni.

Árverezni szándékozik 100 frt. bánatpénzt tartozniak letenni.

A feltételek alóli tanácsnál előre megtekinthetők.

N.-Enyed város tanácsa.

Ügynökök

egy vendéglők és nyári mulató kertekbe szükséges nagy czikkre nézve a kolozsvári piacon kerestetnek. A remélhető nyereség nagy. A kik e szakmában ismeret-séggel bírnak, szíveskedjenek ajánlataikat **O. 4831** jegy alatt **Mosse Rudolf** hirdetmény kiadóhivatalába Bécsben benyújtani.

726 1-1

AZ

osztrák Industrial-Bank

(ezelőtt Fürst Ede bankháza)

Bécs, István tér 1 sz.

November 6-tól kezdve

pénztárjegyeket

bocsát ki

100, 500, 1000, 5000 forintos részletekben 5%, 5 1/2%, 6%, 6 1/2% kamat mellett 8 napi, 14 napi, 30 napi, 60 napi felmondással.

A forgalomban levő, fel nem mondott pénztárjegyek a fennebbi naptól kezdve a magasabb kamatot élvezik. A kamatok a felmondásnál mindjárt előre felvehetők, s a tőke visszafizetése az osztrák-magyar birodalom minden fővárosára utalványozható.

Az igazgató-tanács.

(Utánnyomat nem díjaztatik.)

709 6-8

Legnagyobb ritkaság

mai nap, ha az oly óriási uralkodó óra-szédelgés mellett, egy jóljáró, megbízható és értékes órát lehet lefőzés nélkül kapni. A ki jóljáró, olesó órát óhajt, forduljon egyenesen

Müller M.

híres óráshoz,

Bécsben, Babenbergstrasse Nr 1,

a ki jól szabályzott, és a

cs. kir.

fémjelző hivatal- től hitelesített

óráit a következő hihetlen, s még is igazi árak mellett árulja:

Csak 1 ft. 40 kr. párisi remontoir-órák, lánczsal és egy évi jótállással.

Csak 2, 2 ft. 50 kr. ugyanazok finomabb arany kivittel

Csak 8 ft. 50 kr. valódi angol henger-zsebórák, lapos üveggel, finom china arany tokban lánczsal, medaillonnal, tokkal és jótállási jeggyel.

Csak 9 ft. egy valódi ezüst-henger-óra, kristályüveggel, másodperczmutatóval, china-arany lánczsal és kezességi jeggyel.

Csak 12 ft. egy ezüst henger-óra, valódi arany abronccsal, ugróval, erős kristályüveggel, china-arany lánczsal és kezességi jeggyel.

Csak 15 ft. vagy 18 ft. 50 kr. egy valódi ezüst angol horgony-óra, savonette, duplaköpennyel, finom metszéssel, china-arany lánczsal és kezességi jeggyel.

Csak 13 ft. egy valódi angol ezüst és tűzben aranyozott chronometer-óra, nem hamisított china-arany lánczsal, bőrtokkal és kezességi jeggyel.

Csak 15 ft. 50 kr. ugyanaz, sokkal finomabb, keleti utmutatóval.

Csak 14 ft. vagy 17 ft. egy angol Prince of Wales-remontoir-óra, legerősebb fajta kristályüveggel, pettyegővel, valódi tömör china-aranyból. Ez órák a többiek felett azon elnyel bírnak, hogy kules nélkül felhuzhatók. Ezen órák mellé mindenki egy chin-arany lánczsal és kezességi jegyet kap ingyen.

Csak 14 ft. 50 kr. egy valódi angol tömör china-arany-óra, henger, legújabb alak, kettős kristály üveggel, ugy, hogy hecsukottan is látni a szerkezetet, kezességi jeggyel.

Csak 13 ft. egy china-arany-óra, kettős köpennyel, savonette, ugró, kristályüveggel, pettyegő, china-arany lánczsal, bőrtok és kezességi jeggyel.

Csak 15 ft. 50. v. 17 ft. egy egész kiesiny hölgy-óra, valódi ezüst, valódi aranyozva, valódi china-arany lánczsal és kezességi jeggyel.

Csak 18 ft. egy valódi angol tűzben aranyozott ezüst chronometer-óra, kettős köpennyel, finomul zománczozva, china-arany lánczsal és kezességi jeggyel.

Csak 16 ft. 50 kr. v. 18 ft. 50 kr. egy legfinomabb valódi óra, 15 rubinköven, china-arany lánczsal, bőrtokban, kezességi jeggyel.

Csak 20 ft. egy ezüst remontoir-óra, kules nélkül felhuzható, china-arany lánczsal.

Csak 24 ft. 50 kr., 26 ft. 50 kr., 28 ft. 50 kr. egy arany hölgy óra, lánczsal, medaillonnal és kezességi jeggyel. Továbbá 45-65 forint brillant kövekkel.

Csak 7 ft. 50 kr. egy pompás párisi bronz-óra, ütökészlettel üveg alatt, minden szoba dísz.

Óráim mind első rangúak és másod-harmadrendű hamisi táskokkal nem tévesztendők össze.

China-arany lánczok ft. 1. 50., 2., 2. 50., 4. 50., — 10. 50.

Az ár előre beküldése vagy postal után vét mellett minden megrendelés 24 óra alatt eszközölhetik. — Szabályozatlan órák 2 frittal olesóbbak, Árjagyzókek ingyen.

Órásk és órákereskedők 4000, 5000 drból álló gazdag raktárt kapnak bannulatos olesó árban.

Csak több évi tartózkodás folytán Angolhonban és Sweizban, Schopp Löw estársa házában, vagyok képes elsőrendű órákat árulni.

A nálam vásárolt órákért 5 évig állók jót; s ha 5 év alatt a rugó eltörik, vagy egyéb baja lesz az óráknak, kötelezem magam ingyen megigazítani.

Fiókraktár Párisban: Rue Rivoli 37. Milánóban: Corso Victor Emanuele. Turinban Borgo 36. Alexandriában: Meza Cader 15. sat. sat.

(70.) 2-24

Demjén László

m. k. egyetemi könyvtárúrnál Kolozsvártt megjelent és általa minden könyvkereskedésben kapható:

Kolozsvár története.

Oklevéltárral. (I.) Ős-, ó- és középkor. (513. Kr. e. — 1540. Kr. u.)

Egy külön kötet világsító rajzokkal. (36 tábla.)

Irta Jakab Elek.

Ára 10 frt.

(327)

E minden tekintetben nagy, epochalis munkát itt hosszasan dicsérgetni és ajánlani feleslegesnek tartom, csak annyit kívánok megjegyezni, hogy Kolozsvár város e munka kiadásával magának maradandó emléket emelt. Siessen tehát e város értelmes t. közönsége, e munkát pártfogása alá venni és terjeszteni, hogy a nagyszorgalmu és szaktudós írba minél több kedvet öntsön e munka folytatására, melynek legérdekesebb része az ujabkor története lesz. A ki megszerezte magának ezen 3 részből álló első kötetet, az bizonyára érdekl fogja lapozgatni és benne bevárkodni, s a folytatását minden áron megszerezzi magának.

Szekely oklevéltár.

Kiadja a m. történelmi társulat kolozsvári bizottsága,

szerkesztette

Szabó Károly.

I. kötet 1211 — 1519. 1872 Ára 2 forint.

Egy hosszú öl tűzifa csak

15 frt.

683

helyt Kolozsvártt

28-*

Siessen mindenki szükségleteit addig beszerezni.

mig ezen fatömegből tart.

Raktár helyiség barátok-kertje sétatérteza.

Megrendelések **Keresztesy Pál** tulajdonosnál,

GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEI

KÖNYVNYOMDÁJA

Kolozsvártt, főtér báró Bánffy-ház, és központi irodája

KERESZTESY PÁL PAPIR-ÜZLETÉBEN

főtér, Gyulay-ház, felvállal mindennemü

KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT.

Alólikt könyvnyomda tisztelettel tudatja a helybeli és vidéki t. cz. közönséggel, hogy újonanfelszerelt és izletes betükkel ellátott nyomdája azon kellemes helyzetben van, hogy mindennemü **nyomdai megrendelést** elfogad, u. m.:

könyvek, bármely hazai nyelven, körözüvények, rovatos iven, árjegyzékek, számlák, falragaszok, név- és meghívójegyek, gyászshrek, baromútlevelek, vásárczédulák stb. stb. a lehető legjutányosabb árak, gyors és pontos szolgálat mellett.

A LEGÚJABB MINTÁJU NÉVJEGYEK 100 DARABJA **1 frt.**

FELVÁLLAL KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT IS.

HIVATALOS MUNKÁKRA NÉZVE

a nyomda. — miután Keresztesy Pál papir-üzletével és ez viszont a nyomdával egyesült — biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a papirok a legelső papir-gyárakból szerzetnek be, és azok a hivatalos munkákhoz valódi gyári áron számíttatnak, és a legszükségesebb mintázatokból kész raktárt tart, a meglévőket postafordultával, a szokatlan formájukat pedig a legrövidebb idő alatt elkészíti.

Minden megrendelést kérünk egyenesen a nyomdába küldeni, hol a legnagyobb pontosság biztosítottatik.

Gámán János örökösei könyvnyomdája.

54-*